

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Volnočasové aktivity žáků ZŠ Radomyšl

Vypracoval: Zdeněk Šišpela
Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení autora

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Radomyšl 7. 4. 2015

.....
Zdeněk Šišpela

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Také bych chtěl poděkovat své manželce Johaně a svým dětem za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytly při zpracování mé bakalářské práce. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat všem respondentům ZŠ Radomyšl, kteří se na výzkumu podíleli.

Zdeněk Šišpela

ANOTACE

Bakalářská práce na téma „Volnočasové aktivity žáků ZŠ Radomyšl“ je rozdělena do dvou částí. První část je rozdělena do několika kapitol, ve kterých jsou zpracovány teoretické poznatky o volném čase a volnočasových aktivitách dětí a mládeže z pohledu předních autorů, kteří se tímto tématem ve svých publikacích zabývají. Jsou zde také popsány funkce a cíle výchovy ve volném čase. Druhá část práce obsahuje výsledky průzkumu, který byl proveden na 2. stupni Základní školy Radomyšl. Hlavním úkolem bylo zjistit, jak žáci tráví svůj volný čas a jaké jsou jejich názory a přání týkající se kroužků a mimoškolní činnosti. Zjištěné údaje byla porovnány s výsledky jiných výzkumů prováděných na toto téma v České republice. V závěru práce jsou shrnuty výsledky průzkumu a možnosti jejich využití v praxi.

ABSTRACT

Thesis "Leisure Activities of pupils in primary school Radomyšl" is divided into two parts. The first part contains of several chapters, in which are elaborated theoretical knowledge of leisure and recreational activities for children and youth from the perspective of leading authors, who deal with this topic in their publications. There are also described the functions and objectives of education in their free time. The second part contains the results of the survey, which was conducted at the 2nd level of primary school Radomyšl. The main task was to find out how students spend their free time and what are their opinions and wishes regarding study circles and extracurricular activities. Observed data were compared with results of researches conducted on this topic in the Czech Republic. The conclusion summarizes the results of the survey and the possibility of their use in practice.

Klíčová slova

Volný čas, volnočasové aktivity, rodina, škola, děti, mládež, výchova, média

Keywords

Leisure, leisure activities, family, school, children, youth, education, media

OBSAH

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Volný čas a výchova ve volném čase	9
1.1 Vymezení pojmu volný čas	9
1.2 Funkce volného času	13
1.3 Výchova mimo vyučování	14
1.4 Funkce výchovy ve volném čase	17
1.5 Cíle výchovy ve volném čase	19
2 Volnočasové aktivity	20
2.1 Zařízení pro trávení volného času	20
2.2 Zájmové činnosti	24
2.3 Jak využívají žáci média ve volném čase	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 Výzkum volného času žáků ZŠ	33
3.1 Cíl empirické části práce	33
3.2 Volnočasové aktivity v obci Radomyšl	33
3.3 Dotazníkové šetření	34
3.4 Výsledky dotazníkového šetření	35
4 Závěr	46
5 Seznam použité literatury a zdrojů	48
6 Přílohy	51
6.1 Seznam grafů a tabulek	51
6.2 Dotazník	51

ÚVOD

Za téma mé bakalářské práce jsem si vybral *Volnočasové aktivity žáků ZŠ Radomyšl*. Toto téma je mi blízké a vybral jsem si ho z několika důvodů. Naše rodina bydlí v obci Radomyšl, doma mám tři děti školou povinné a nejmladší z nich místní základní školu ještě navštěvuje. Moje žena v ZŠ Radomyšl dříve pracovala jako učitelka na druhém stupni a nyní zde vede sportovní kroužek *Atletická příprava*, který je určený žákům prvního stupně.

V dnešní době dochází ke změně životního stylu, což je ovlivněno masivním rozvojem telekomunikační technologie a výpočetní techniky. Následkem toho je velké omezení pohybové aktivity zejména u dětí školního věku. Za kamarády už nemusí nikam docházet, komunikace se dá uskutečnit přes počítač v pohodlí domova. Pohybová aktivita je omezena na cestu do školy a domů ze školy. Toto je pak jedna z příčin nárůstu civilizačních chorob v dnešní době.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaký je obsah volnočasových aktivit žáků ZŠ Radomyšl a shrnout zde zjištěné poznatky, dále pak zmapovat možnosti vyžití žáků základní školy v obci Radomyšl a jejich trávení volného času. Výsledek výzkumu může pomoci při zkvalitnění či rozšíření kulturní a sportovní činnosti v obci.

Práce je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se zabývám základními pojmy, jakými jsou volný čas a volnočasové aktivity, výchova mimo vyučování, její funkce a cíle a další pojmy s tímto spojené.

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na získání nových poznatků o volnočasových aktivitách žáků ZŠ Radomyšl, jejich obsahu a objemu. Jsou zde zpracovány poznatky o vývoji mimoškolní a zájmové činnosti v obci a zkoumány názory žáků a jejich přání týkající se kroužků a mimoškolní činnosti (jejich množství a kvalita). Z výzkumu jsem také zjistil, jaké kroužky žáci nejčastěji navštěvují, v jakém prostředí tyto kroužky probíhají, jak často dochází na kroužky, kolik času tráví u počítače a další. Výsledky tohoto výzkumu by měly přiblížit problematiku volnočasových aktivit žáků základní školy. Provedl jsem také porovnání mnou zjištěných výsledků s výsledky průzkumů prováděných jinými autory a institucemi v ČR.

V souladu s cílem práce jsem použil kvantitativní výzkumný přístup. Jako výzkumný nástroj pro získání potřebných údajů byl použit anonymní dotazník určený pro žáky druhého stupně ZŠ Radomyšl. Výzkumu se účastnilo celkem 54 žáků a dotazníky jim byly rozdány prostřednictvím třídních učitelů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Volný čas a výchova ve volném čase

1.1 Vymezení pojmu volný čas

V této kapitole se seznámíme s pojmem volný čas a s tím, co vlastně volný čas je. Podíváme se na názory a stanoviska několika autorů, kteří se ve svých publikacích tímto tématem zabývají a porovnáme jejich výklad pojmu „volný čas“.

Co si představí lidé při vyslovení sousloví „volný čas“? Záleží na věku, pohlaví nebo společenském postavení. Například 55 letá učitelka si představí křeslo a hezkou knihu, 20 letý automechanik si představí partu kamarádů a čundr, 18 letý dělník – kamarády, pivo a automaty, 60 letý podnikatel si představí pohodlnou postel (Pávková a kol., 2002, s. 9).

Na začátku 20. století byl volný čas tzv. nedostatkovým zbožím, na konci tohoto století je situace úplně jiná. Volný čas se stal významným ekonomickým i kulturním faktorem. Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) patří volný čas mezi 24 sociálních indikátorů, podle kterých se určuje kvalita života v určité zemi. Blahobyt ale ještě automaticky neznamená kvalitní život (Kaplánek, 2012, s. 45).

Volný čas existoval stále v průběhu celých lidských dějin, aniž by byl pocíťován jako problém a aniž by dával příležitost k zvláštním úvahám. Střídání jakékoliv činnosti a odpočinku odpovídá biologickému rytmu, který je vlastní pro živočišnou říši, u člověka dochází ke střídání práce a volného času (Spousta, 1994, s. 10).

V předindustriální společnosti býval volný čas výsadou bohatých lidí. U vrstvy pracujících bylo volného času nepoměrně méně. Jeho náplň byla determinována normami, tradicemi a zvyklostmi. Například v křesťanských zemích byla dnem odpočinku dána sobota. Byl to den odpočinku a povznesení mysli nad starostmi všedního dne (Spousta, 1994, s. 10–11).

V Evropě se po roce 1945 dělí pojetí volného času na tři fáze. Po válce a v 50. letech byla funkce volného času především zotavovací, rekreační a regenerační. Volný čas sloužil k odpočinku, byl to čas sloužící k zotavení po vykonané práci a k nabrání nových sil. V 60. a 70. letech dochází téměř ke ztotožnění volného času a času konzumního. Ve volném čase se utrácejí peníze za auta, módu, cestování, reklamu, apod. S prodlužováním volného času dochází také ke změně jeho využití. Lidé více cestují, kupují si chaty a chalupy, kempují. V dnešní době chce člověk volný čas prožívat uvědoměle a intenzivně. K tomuto mu napomáhá nepřeborná nabídka kulturního průmyslu, propojená rafinovanou reklamou v masových komunikačních prostředcích. Nabízí se mnoho možností a podnětů, jak volného času užívat, mezi nimiž musí člověk volit. Dochází tu k nejistotě, zda zvolí správně, zda nebude jeho volby využito a zneužito. „Naší otázkou není, co je volný čas a jaká je jeho úloha ve společnosti, nýbrž co s ním má člověk dělat“ (Spousta, 1994, s. 13–15).

Co to vlastně ten *volný čas* je? Výkladem pojmu volný čas se v současné době zabývají různé vědní obory. V odborných publikacích a literatuře se setkáváme s mnoha definicemi volného času. Zde uvádím několik vybraných definic podle různých autorů.

Vážanský (2001, s. 23) ve své publikaci uvádí, že volný čas umožňuje „svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnost nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost mu poskytuje uspokojení a příjemné zážitky“.

„Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.“

„Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení“ (Hofbauer, 2004, s. 13).

Volný čas je: „... doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Pod pojem volný čas se běžně zahrnují, odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené“ (Pávková a kol., 2002, s. 13).

„Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygiena), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimo pracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející“ (Hájek a kol., 2008, s. 10).

„Volný čas můžeme definovat buď *negativně*, nebo *pozitivně*. Negativní definice volného času vychází z vymezení volného času vůči pracovní době („mám volno od práce“), zatímco pozitivní definice se pokouší vymezit volný čas na základě jeho vlastní kvality, tedy jako čas, *s nímž může jedinec svobodně nakládat* („mám volno pro sebe, pro svoje záliby, pro druhé atd.)“ (Kaplánek, 2012, s. 24).

Volný čas také chápeme jako čas volnosti a svobody, který má každý jedinec mimo svých povinností (pracovních, studijních a jiných) na sebevyjádření a seberealizaci podle svých vlastních potřeb a zájmů. Časově je to vymezená část dne mezi školními a jinými povinnostmi žáka, v které má prostor sám pro sebe (Kratochvílová, 2004, s. 20).

Podle Kapláňka (2012, s. 25–26) rozlišujeme při definování volného času *volný čas v širším smyslu* a *volný čas v užším smyslu*. Volný čas v širším smyslu je veškerý čas mimo pracovní dobu, do kterého tedy patří i spánek, péče o vlastní tělo, cesta do práce atd. Do volného času v užším smyslu nepatří čas spojený s prací, jako např. cesta do práce, spánek, nebo jiný nutný odpočinek. Nepatří sem ani činnosti, které má člověk zakotveny v osobním denním programu. Pojem volný čas můžeme ještě upřesnit a dělit na *polovolný čas* (čas pro nezbytné činnosti mimo zaměstnání) a *vlastní volný čas*. Vlastní volný čas je čas, s nímž individuálně disponujeme a podle svých osobních přání jej užíváme.

„Volný čas je možno posuzovat z aspektu pedagogického, psychologického, sociologického, ekonomického, zdravotně-hygienického, politického i dalších. Volný čas je chápán jako jedna z oblastí lidských činností. Sféra volného času bývá kladena do protikladu ke sféře povinností. Oblast volného času se vyznačuje možností dobrovolné volby činností“ (Hájek a kol., 2003, s. 19).

Vážanský (2001, s. 30) popisuje dva hlavní směry v chápání termínu volný čas. Jedná se o negativní pojem a pozitivní pojem. „*Negativní pojem* – volný čas v tomto smyslu znamená

zbývající dobu celkového průběhu dne, která zůstává po pracovní nebo studijně podmíněném čase, úkolech v domácnosti a po uspokojení základních fyziologických potřeb. *Pozitivní pojem* – volný čas se charakterizuje jako disponibilní časový prostor, v němž by volný čas mohl pro jedince znamenat skutečnou svobodu. Je také dobou, v níž se individuum může nezávisle na jakýchkoli povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu je nikdo nenutí a k čemu také není podvědomě nuceno“.

Významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka hraje volný čas dětí a mládeže, který je naplňován pozitivními aktivitami. V důsledku snížení kvality společenské péče o volný čas dětí a mládeže, dochází v mnoha případech k nárůstu společenských negativních jevů. Zabezpečením kvalitního trávení volného času dětí a mládeže může společnost do určité míry kompenzovat případné nedostatky školského systému a rodinného prostředí a vlivu (MŠMT, 2002, s. 5).

Volný čas dětí a mládeže se v mnoha směrech liší od volného času dospělých, a to především svým rozsahem, obsahem, mírou samostatnosti a závislosti a nezbytností pedagogického ovlivňování. Aktivity dětí a mládeže jsou pestřejší než aktivity dospělých. Obecně platí, že děti mají více volného času než dospělí. Existují však děti trpící nedostatkem volného času a naproti tomu jsou jedinci, kteří mají volného času nadbytek a neumí s ním vhodně naložit. Prostředím, kde tráví děti volný čas, jsou především: domov, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování a veřejná prostranství. Každé z těchto prostředí má své výhody i nevýhody, jsou to např. míra organizovanosti, bezpečnost, pedagogické vedení, rozmanitost nebo jednotvárnost prostředí, kontakt s vrstevníky, volba aktivit, pozitivní nebo negativní vzory a další (Hájek a kol., 2008, s. 66–67).

Volný čas nám poskytuje takové možnosti, jež před tím nikdy nebyly v takové míře k dispozici, současně je také výzvou, s kterou se musí každý učit vyrovnávat. Průměrné hodnoty, které byly získány z výzkumu množství a způsobu využívání volného času neodkrývají nerovnoměrnosti a paradoxy. Setkáváme se s dětmi a mladými lidmi, kteří svůj volný čas nemohou smysluplně využít. Buď se nesečkají se zajímavou nabídkou nebo jim v tom brání finanční a sociální důvody. Další skupinou tvoří děti a mládež, kteří svůj volný čas využít neumějí. Trpí malou sebedůvěrou nebo nezájmem a o nic neusilují. Svůj volný čas věnují nečinností a snadněji podléhají negativním závislostem. Ti, co patří do další skupiny, mají opačný problém. Svůj volný čas naplňují intenzivní pracovní činnostmi a stávají se

workoholiky. Věta, kterou často používáme: „*Mám málo volného času*“ může znamenat, že opravdu nemáme volný čas, anebo neschopnost čas svého života účelně využít (Hájek a kol., 2003, s. 4–6).

Je zapotřebí se učit, jak kvalitně využívat volný čas. Školy by měly zajistit dětem a mládeži novou způsobilost – kompetenci pro jednání ve volném čase. Měly by rozvíjet schopnosti a utvářet dovednosti pro tuto důležitou oblast, která se někdy označuje jako ráj na zemi. Volný čas však nelze vyučovat. Neexistují žádné učební cíle ani normy, protože o svém volném čase si rozhodují já sám (Kraus a kol., 2001, s. 169).

Jak se může člověk naučit hospodařit s volným časem? Základem je rodina, děti napodobují své rodiče a tedy i jejich způsob trávení volného času. Mezi další vlivy, které mohou působit na jedince patří škola, učitelé, vrstevníci, kamarádi, hromadné sdělovací prostředky, literatura a další. Existují však instituce a organizace, které působí na děti a mládež ve volném čase a učí je volný čas racionálně využít. Tomuto se říká pedagogické ovlivňování volného času (Pávková a kol., 2002, s. 10–11).

V této kapitole jsme se seznámili s pojmem volný čas a s tím, co vlastně volný čas je. Jsou zde porovnány názory předních autorů zabývajících se tímto tématem. Každý z autorů má svůj pohled a názor na volný čas, ale všichni se shodují na tom, že volný čas je dobou, kdy dobrovolně a svobodně můžeme vykonávat ty činnosti, jaké chceme. Také jsme se zde seznámili s historií vzniku volného času a s porovnáním volného času u dětí, mládeže a u dospělých.

1.2 Funkce volného času

V této kapitole si ukážeme, jaké jsou hlavní funkce volného času a jaký mají pohled na tyto funkce volného času a jejich dělení různí autoři.

Funkce volného času vymezujeme podle významu pro jednotlivce i společnost. Identifikace funkcí volného času je důležitá z hlediska pochopení samotné podstaty tohoto fenoménu, jeho smyslu a důsledků, na jejich zohledňování ve společenské praxi, vytváření podmínek na jejich uplatnění v životě jednotlivce a společnosti (Kratochvílová, 2004, s. 86).

Podle Hofbauera (2004, s. 13) se jako hlavní funkce volného času uvádějí: odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).

Francouzský sociolog volného času Roger Sue (In Hofbauer, 2004, s. 14) jako jeho funkce uvádí:

- psychosociologickou (uvolnění, zábava),
- sociální (příslušnost k některé sociální skupině),
- terapeutickou,
- ekonomickou (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti).

H. W. Opaschowski vymezuje funkce a možnosti volného času ještě podrobněji, a to na – rekreaci, kompenzaci, výchovu a další vzdělávání, kontemplaci (hledání smyslu života), komunikaci, participaci (angažování se na vývoji společnosti), integraci (stabilizace života rodiny) a enkulturaci (kulturní rozvoj sebe sama) (Hájek a kol., 2003, s. 12–13).

Podle českých oficiálních dokumentů se za funkce volného času považují relaxace, regenerace, kompenzace, sociální prevence a výchova (Hofbauer, 2004, s. 15).

Vážanský (2001, s. 32) ve své publikaci uvádí, že funkce volného času specifikujeme na odpočinek a rekreaci, kompenzaci jednostranných zátěží, informaci a orientace (vzdělání).

V této kapitole jsme porovnali, jak se dělí hlavní funkce volného času u nás a dělení funkcí volného času v zahraničí. Všichni zde uvádění autoři se shodují na tom, že hlavní funkce volného času je odpočinek a rekreace.

1.3 Výchova mimo vyučování

V této kapitole upřesníme význam výchovy mimo vyučování, jak je důležitá při formování a rozvoji osobnosti. Dozvíme se zde, kdy tento termín vznikl a kdo se na výchově mimo vyučování podílí.

V současné době se kromě termínu výchova ve volném čase často používá i pojem **výchova mimo vyučování**. Někteří odborníci mají proti využívání tohoto pojmu námitky, zejména kvůli negativnímu vymezení oblasti výchovného působení. Tento pojem však vystihuje dosti dobře vše, co souvisí s výchovou dětí v období docházky do základní a střední školy po skončeném vyučování.

Výchova mimo vyučování je vymežována čtyřmi znaky:

- probíhá mimo povinné vyučování,
- probíhá převážně ve volném čase,
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je institucionálně zajištěna (Hájek a kol., 2008, s. 67).

V československé pedagogické literatuře se začal od šedesátých let častěji objevovat termín výchova mimo vyučování. Zpočátku šlo o náhradu pojmu mimotřídní výchova. Postupně však termín výchova mimo vyučování nahradil vedle pojmu mimotřídní výchova i pojem výchova mimoškolní (Kaplánek, 2012, s. 78).

Výchova ve volném čase probíhá v průběhu činností, které jsou založeny na zájmech účastníků. Účast na volnočasových aktivitách je dobrovolná, zúčastněným přináší kladné emoce, prožitky přispívá i k jejich seberealizaci (Hájek a kol., 2003, s. 31).

V době mimo vyučování se na výchově dětí a mládeže podílí především rodina, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování a některé další subjekty a společenské vlivy. Výchova mimo vyučování probíhá mimo povinné vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná a uskutečňuje se převážně ve volném čase (Pávková a kol., 2002, s. 37).

K výchově žáků mimo vyučování přistupujeme jako k výchově ve volném čase, založené na záměrném a cílevědomém ovlivňování volného času přímým výchovným působením a vytvářením podmínek a příležitostí k sebevyjádření nabídky na hodnotné využívání volného času ve prospěch rozvoje osobnosti. Výchova ve volném čase je důležitá při formování a rozvoji osobnosti. V praxi navazuje na výchovu v rodině a na výchovu a vzdělávání ve škole (Kratochvílová, 2004, s. 98).

Významnou oblastí výchovného působení je pedagogické ovlivňování volného času a zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování. Toto poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat jeho hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti (Pávková a kol., 2002, s. 37).

Kromě pojmu výchova mimo vyučování se také často používá termín pedagogika volného času. Oba pojmy nejsou synonyma, mají ale k sobě velmi blízko. V prvním případě jde o označení jedné z oblastí výchovy a v druhém případě jde o vědní obor, který se zabývá teoretickými i praktickými aspekty výchovy ve volném čase. Výchova mimo vyučování zahrnuje i jiné oblasti kromě ovlivňování volného času, např. přípravu na školu a upevňování hygienických a kulturních návyků (Pávková a kol., 2002, s. 38).

Výchova ve volném čase umožňuje širokou aplikaci teoretických poznatků v praktické činnosti. Dává možnost na ověření a upevnění školních vědomostí a poznatků získaných z dalších zdrojů (Kratochvílová, 2004, s. 178).

Mezi významné prostředky výchovy patří i prostory, ve kterých výchovná činnost probíhá, a jejich materiální vybavení. Materiální prostředky musí splňovat hygienické, pedagogicko-psychologické a estetické požadavky. Prostory a jejich vybavení pro výchovu ve volném čase, v době mimo vyučování mají odpovídat záměrům a funkcím jednotlivých zařízení (Hájek a kol., 2008, s. 75).

V této kapitole jsme se dozvěděli, kdy vznikl termín výchova mimo vyučování, také jsme se seznámili s pojmy výchova ve volném čase a pedagogika volného času a s tím, jak jsou tyto pojmy blízké výchově mimo vyučování.

1.4 Funkce výchovy ve volném čase

V této kapitole se podíváme na základní funkce výchovy ve volném čase, jak je dělíme a jaké důležité role tyto funkce plní.

Výchova ve volném čase je specifickou výchovnou oblastí a má specifické funkce. Mezi základní funkce patří: výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

Podle Pávkové (2014, s. 14) **výchovně-vzdělávací funkce** spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Dochází k působení na psychickou, fyzickou i sociální stránku osobnosti, rozvíjení rozumových schopností, emocí i volných vlastností.

Na plnění výchovné funkce je kladen zvláště velký důraz. Děti jsou motivovány prostřednictvím pestrých a zájmových činností k společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností a návyků a tím i k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání (Pávková, 2002, s. 39–40).

Zdravotní funkce výchovy ve volném čase znamená, že veškeré výchovné působení ve volném čase podporuje a směřuje k zdravému tělesnému, duševnímu i sociálnímu vývoji vychovávaných jedinců. K podpoře zdravého tělesného, duševního i sociálního vývoje dítěte je důležité vhodné uspořádání režimu dne, zařazování pohybových aktivit, vedení ke zdravému stravování, pěstování a upevňování hygienických návyků, dodržování zásad bezpečnosti práce a respektování požadavků psychohygieny (Pávková, 2014, s. 15).

Instituce pro výchovu mimo vyučování plní zdravotní funkci výchovy zejména tím, že přispívají k úpravě denního režimu tak, aby pomáhal vytvářet zdravý životní styl. Instituce výchovy mimo vyučování přispívají ke zdravému duševnímu vývoji tím, že dětem a mládeži umožňují pobyt v příjemném prostředí, v pohodě, mezi oblíbenými lidmi, a také tím, že děti a mládež mohou prožívat radost a uspokojení z činnosti, která je baví (Pávková, 2002, s. 40).

Sociální funkci výchovy ve volném čase je možné podle Pávkové (2014, s. 15) chápat z různých pohledů. Nejčastěji je to zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi, jejich ohlídání v době mimo vyučování, kterou děti netráví s rodiči. U školních družin je tato funkce často

veřejností chápána jako nejvýznamnější, ne-li jediná. Sociální funkce spočívá v možnosti navazování přátelství a kamarádství s jedinci, kteří mají podobné zájmy.

Významnou rolí výchovně-vzdělávacích zařízení v době mimo vyučování je vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými materiálními i psychologickými podmínkami v rodinách. Tím pomáhají zejména dětem z méně podnětného prostředí nebo z konfliktních rodin. Jejich úkolem je podílení se na utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů. Součástí sociální funkce výchovy mimo vyučování je i nacvičování komunikativnosti, rozvoj sociálních kompetencí a seznamování se s pravidly společenského chování (Pávková, 2002, s. 40–41).

Podle Pávkové (2014, s. 16) spočívá **preventivní funkce** výchovy ve volném čase v předcházení negativních jevů, jakými jsou neukázněnost, lhaní, krádeže, záškoláctví, útěky z domova, agresivita, šikana, vandalismus, experimentování s drogami a jejich užívání, gamblerství a další podobné problémy v oblasti sexuality, projevy netolerance, rasismu apod. U dětí, které umí dobře využívat volný čas, je menší pravděpodobnost, že podlehnou špatným vzorům a projeví se u nich některé z uvedených patologických jevů. Prevence je velmi důležitá, relativně levná a účinná.

Prevence sociálněpatologických jevů je chápána ve třech rovinách. **Primární prevence** je určena celé populaci, převážně té části, která není kriminálně riziková, ani narušená. **Sekundární prevence** je zaměřena na kriminálně rizikové jedince i skupiny, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že mohou páchat trestnou činnost, ale i na ty, kteří se mohou stát jejich oběťmi. **Terciální prevence** působí na ty, kteří jsou již negativními jevy zasaženi a snaží se o zabránění recidivy u těchto osob (Pávková, 2002, s. 41).

Společnost a hlavně výchova by měly vytvářet podmínky k naplnění těchto funkcí. Důležité je, aby se zohledňovaly i při záměrném výchovném ovlivňování volného času při organizované činnosti dětí a mládeže (Kratochvílová, 2004, s. 88).

V této kapitole jsme se seznámili se specifickými funkcemi volného času, co patří mezi základní funkce, v čem jednotlivé funkce spočívají, co znamenají a jak jsou důležité pro vývoj a výchovu člověka.

1.5 Cíle výchovy ve volném čase

V této kapitole si řekneme, jaké jsou hlavní cíle výchovy ve volném čase. Dále zde uvedeme, jak je důležité vytvořit kvalitní prostředí ke splnění výchovných cílů.

Cíl výchovy ve volném čase je odvozen od obecných cílů výchovně vzdělávací činnosti a reaguje na potřeby společenského vývoje. Na přiblížení se k tomuto výchovnému ideálu se podílí řada činitelů, jejich poslání je určeno konkrétními výchovnými cíli, které směřují k naplnění funkce výchovné, zdravotní, relaxační, regenerační, kompenzační i sociální (Hájek a kol., 2003, s. 29).

Hlavním cílem výchovy je nejen vybavovat děti vědomostmi, dovednostmi a postoji, ale také schopnostmi odolávat různým nástrahám, které jim současná společnost připravuje. Drogové závislosti, nesnášenlivost, agresivita apod. jsou dlouhodobé negativní trendy ve vývoji společnosti a je nutné na ně ve výchovném působení reagovat. Cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince dobře a kvalitně využívat svůj volný čas a chápat jej jako významnou životní hodnotu. Cíl výchovy je možné dále konkretizovat z hlediska konkrétního výchovného zařízení, podle působení na určitou složku (tělesnou, psychickou, sociální), podle složek výchovy nebo na základě dané struktury činností v zařízení (např. ve školní družině jsou činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové apod.) (Hájek a kol., 2003, s. 29).

Výchovné cíle lze formulovat podle různých hledisek, např. podle věku vychovávaných, podle druhu činnosti, podle druhu výchovné instituce a také podle toho, na kterou složku osobnosti se zaměřujeme. Cíle se liší podle míry obecnosti, existují cíle obecné, dílčí i specifické. Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem a rozumně ho využívat (Pávková, 2014, s. 17–18).

Podmínkou, aby byly výchovné cíle splněny, je vytvoření prostředí, které umožní dětem společnou činnost ve volném čase v nestresujícím funkčním prostředí, které splní podmínky podnětnosti, navodí kreativitu a odpovídající seberealizaci. Důležité je sociální klima školy, školského zařízení, empatie vychovatelů, režim dne s dostatkem pohybu a navození podnětných aktivit, otevřené vztahy mezi vychovateli, dětmi i rodiči (Hájek a kol., 2003, s. 35).

K dosahování výchovných cílů při respektování podmínek používá pedagog výchovné prostředky. V pedagogice je tento pojem chápán různě. V nejširším smyslu jsou to všechny předměty a jevy, kterých vychovávající využívá k dosažení stanovených cílů (Pávková, 2014, s. 19).

Tato kapitola pojednává o tom, že cílem výchovy je vybavovat děti vědomostmi, dovednostmi, postoji a schopnostmi odolávat nástrahám a že výchovné cíle lze formulovat podle různých hledisek. K plnění cílů je také důležité vhodné prostředí.

2 Volnočasové aktivity

2.1 Zařízení pro trávení volného času

V této kapitole se seznámíme se školskými i mimoškolskými zařízeními, jaké je jejich dělení a jaké hlavní úkoly tato školská i mimoškolská zařízení plní.

Školská výchovná zařízení podílející se na výchově ve volném čase lze rozdělit do tří skupin:

- školská zařízení pro zájmové vzdělávání,
- školská výchovná a ubytovací zařízení,
- školská zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu.

Jednotlivé typy zařízení mají svá specifická poslání a základní funkce plní různými způsoby (Pávková, 2014, s. 35).

Školní družiny

Tato zařízení ovlivňují velkou část dětské populace. Hlavním posláním družin je umožnit dětem odpočinek a dát jim možnost připravit se na vyučování. Odpočinkem se rozumí klidové činnosti, ale i pohybové aktivity kompenzující nedostatek pohybu při vyučování (Pávková, 2014, s. 35).

Kromě výchovné a zdravotní funkce je velkým významem u školních družin sociální poslání, protože tato zařízení zajišťují sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání (Pávková a kol., 2002, s. 43).

Jedním z úkolů družiny je umožnit dětem přípravu na vyučování. Ta může mít rozmanitou podobu, např. plnění domácích úkolů, opakování a procvičování učiva formou didaktických her, zájmových činností apod. Je nutné respektovat potřebu spontánního pohybu dětí mladšího školního věku, proto je třeba zařazovat podle časových možností rozmanité zájmové činnosti, které se mohou uskutečňovat i v průběhu jiných činností podobně jako příprava na vyučování. Další důležitou součástí výchovného působení školní družiny je pěstování a upevňování hygienických návyků u dětí (Pávková, 2014, s. 36).

Školní kluby

Školní kluby patří mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Jsou zřizovány při školách. Jejich činnost je určena příslušnou vyhláškou. Kluby poskytují zájmové vzdělávání přednostně žákům druhého stupně základních škol nebo žákům odpovídajících ročníků gymnázií a konzervatoří. Nabídka činností klubů vychází z přání a zájmů žáků. Jsou zde respektovány výchovné záměry, personální i materiální podmínky. Pedagogickým pracovníkem ve školním klubu je vychovatel (Pávková, 2014, s. 37–38).

Základem práce školních klubů jsou zájmové činnosti – pravidelné kroužky, soubory, tělovýchovné oddíly nebo průběžná nabídka spontánních aktivit v prostorách klubu zařízených jako herny, čtenářské koutky, počítačové pracovny nebo prostory (vnitřní i venkovní), které jsou upravené pro neformální setkávání a komunikaci (Pávková a kol., 2002, s. 44).

Střediska volného času

Střediska poskytují své služby dětem, žákům, studentům i dospělým osobám. Pracují zde s jedinci s velkým věkovým rozmezím.

Středisko má dva typy:

- dům dětí a mládeže, který nabízí rozmanité druhy zájmových činností,
- stanice zájmových činností, která se zaměřuje na jednu zájmovou oblast (např. stanice přírodovědců, techniků, turistů).

Ve většině středisek je základní formou činnosti pravidelná zájmová činnost v zájmových útvarech. Důležitou složkou činnosti střediska jsou také příležitostné aktivity zaměřené na rekreační či zájmovou činnost. Střediska volného času rovněž věnují osvětové činnosti, shromažďují a poskytují informace nejen dětem, žákům, studentům, ale i rodičům, pedagogům i dalším účastníkům. Pedagogům jsou např. nabízeny vzdělávací akce formou přednášek, seminářů, ukázek aktivit apod. Střediska se také významně podílejí na prevenci sociálně pedagogických jevů (Pávková, 2014, s. 39–40).

V druhé polovině minulého století byly domy dětí a mládeže považovány za klíčového činitele volnočasových aktivit dětí a mládeže. Potvrzuje to jejich propracovanost a uplatnění jako zařízení volného času, které se tehdy objevilo jako nový činitel ve výchově našich dětí a mládeže (Hofbauer, 2010, s. 107).

Základní umělecké školy

Základní umělecké školy poskytují uplatnění dětem, mládeži i dospělým s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v estetickovýchobné oblasti a nabízejí jim hudební, hudebně-pohybové, výtvarné a literárně-dramatické obory. Přípravují mládež pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením (Pávková a kol., 2002, s. 44).

Na výchově dětí a mládeže ve volném čase se podílí kromě rodiny, školy a školských zařízení celá řada velmi různorodých subjektů. Významnou roli hrají nestátní neziskové organizace, obce se samostatnou působností a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (Pávková, 2014, s. 55).

Nestátní neziskové organizace

Mezi nestátní neziskové organizace patří spolky, obecně prospěšné společnosti a nadace. Sdružení dělíme podle obsahu činností a výchovného zaměření na sdružení všestranného obsahu, spolky zájmového charakteru a veřejně prospěšná sdružení. Mezi **sdružení všestranného obsahu** patří zejména Junák a Pionýr. Organizace **Junák** je součástí celosvětového skautského hnutí, která klade důraz na pobyt v přírodě, osvojování praktických dovedností, zvyšování fyzické zdatnosti a rozvíjení morálních vlastností, jako je družnost, altruismus, pomoc druhým, sebekázeň apod. **Pionýr** je u nás druhým největším sdružením dětí a mládeže. Zastává zájmy a potřeby svých členů, nabízí pravidelné volnočasové aktivity. Dlouhou tradici mají letní pionýrské tábory. Mezi **spolky zájmového charakteru** patří **Sokol**, jehož hlavním programem jsou tělovýchovné aktivity, ale i kulturní a osvětové činnosti. Zájmová spolky se také zaměřují na pobyt v přírodě a zálesáckou činnost (Zálesák), na poznávání, ochranu přírody, ekologické aktivity (Duha, Brontosaurus). Mezi **veřejně prospěšná sdružení** patří například Český červený kříž, nebo Svaz dobrovolných hasičů (Pávková, 2014, s. 55–56).

Mezi neziskové organizace patří sdružení dětí a mládeže, jejichž počet se u nás odhaduje na 3 tisíce. Členů sdružení dětí a mládeže, která zastřešuje organizace Česká rada dětí a mládeže, je v současnosti skoro 200 tis. v 97 sdruženích (Hofbauer, 2010, s. 113).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Některá zařízení se vyznačují různými způsoby aktivity a nepravidelnou účastí na ní. Takto vznikají například otevřené a nízkoprahové kluby. V těchto klubech na účastníky nejsou kladeny vysoké nároky a jsou jim zde poskytovány aktivity relativně méně náročné, avšak pro účastníky zajímavé a přitažlivé (Hofbauer, 2010, s. 111).

Tato zařízení jsou především určena pro děti a mládež, která nevyhledává pravidelně organizované volnočasové aktivity. Mezi návštěvníky nízkoprahových zařízení jsou často jedinci, kteří mají své osobní problémy v rodině, partnerských vztazích, školním vzdělávání či pracovním uplatnění. Někteří z nich se pohybují na hranici mezi zákonným a nezákonným

jednáním nebo již měli konflikt se zákonem. Tito klienti bývají ohroženi sociálně patologickými jevy (Pávková, 2014, s. 57–58).

V této kapitole jsme si ukázali, že na výchově ve volném čase se podílí celá řada subjektů. Patří mezi ně například škola, školská zařízení, nestátní neziskové organizace a nízkoprahová zařízení. Ze školských zařízení jsou to především školní družiny, školní kluby, střediska volného času. Z nestátních neziskových organizací se na výchově ve volném čase nejvýrazněji podílejí spolky.

2.2 Zájmové činnosti

V této kapitole se seznámíme s volnočasovými aktivitami a zájmovou činností, s jejich významem a dělením. Ukážeme si také, že způsob trávení volného času dětí můžeme podle výsledku průzkumu rozdělit do pěti oblastí.

Podle Pávkové a kol. (2002, s. 92) jsou zájmové činnosti chápány, jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají také silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.

Při aktivním trávení volného času je plněna celá řada užitečných funkcí, je to prostředek k zábavě, relaxaci, učení se novým věcem a v případě dětí a dospívajících působí často také, jako vhodná prevence proti sklonům k rizikovým projevům chování. Pro tyto činnosti, které vykonáváme v době volného času, je společné to, že jsou vykonávané na základě našeho dobrovolného rozhodnutí a vlastního zájmu (Bocan, 2012).

Zájmová činnost jako volnočasová aktivita má ve výchově ve volném čase svoje specifika. Od školního vyučování se liší obsahem, metodou práce i formami. Na rozdíl od školního vyučování i nepovinného vyučování, umožňuje zájmová činnost volněji organizovat práci a používat pestřejší výběr norem, které uplatňují přirozenou aktivitu a samostatnou tvořivost dětí. Tomu napomáhá také dobrovolná účast a osobní výběr zájmového kroužku (Kratochvílová, 2004, s. 196).

Jednotlivými vývojovými fázemi dítěte i dospělého prostupují volnočasové aktivity, které je pomáhají rozvíjet, stabilizovat, obohacovat i kultivovat a orientovat k pozitivním cílům. Dětem i mladým lidem tak pomáhají získávat nové osobní zkušenosti. Nejrychlejším rozvojem prochází zejména sportovní aktivity, domácí a zahraniční turistika a kulturní volnočasové aktivity. K velkému rozmachu také dochází u činností spjatých s moderními komunikačními prostředky (Hájek a kol., 2008, s. 40–41).

Zájmové činnosti jsou stále nejběžnější organizovanou formou volnočasových aktivit dětí a mládeže, ale i dalších skupin české populace. Podle Kaplánka (2012, s. 132–134) je *zájmová činnost* chápána jako cílevědomá aktivita zaměřená na rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Zájmovou činnost jako součást výchovného působení je třeba odlišit od tzv. „koníčků“, které chápeme spíše jako oblíbenou činnost, kterou vykonává jedinec zpravidla ve volném čase, bez jasného cílového zaměření.

Zájmy osobnosti souvisejí s jejím celkovým zaměřením a lze je charakterizovat jako snahy zabývat se předměty nebo činnostmi, které člověka upoutávají po stránce poznávací nebo citové. Člověk přikládá zajímavému předmětu nebo činnosti zvláštní význam, a proto je veden snahou po kontaktu s ní (Pávková a kol., 2002, s. 92).

Základním požadavkem na obsah organizační formy a metody zájmové činnosti je vytvoření vhodných podmínek k uspokojení individuálních potřeb a zájmů a na seberealizaci osobnosti ve volném čase (Kratochvílová, 2004, s. 202).

Zájmy dělíme i např. podle úrovně činnosti, časového trvání, koncentrace, společenské hodnoty a tradičně podle obsahu. Podle úrovně činnosti dělíme zájmy na zájmy aktivní (produktivní) a receptivní. Z hlediska časového trvání dělíme zájmy na krátkodobé, dočasné či přechodné a trvalé. Podle stupně koncentrace dělíme zájmy na jednostranné a mnohostranné. Z hlediska společenských norem dělíme zájmy na zájmy žádoucí a zájmy nežádoucí, které se neslučují s obecně platnými společenskými normami. Podle obsahu dělíme zájmové činnosti na společenskovědní, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, estetickovýchovné, tělovýchovné, sportovní, turistické a činnosti spojené s výpočetní technikou (Pávková, 2002, s. 92–93).

Podle výsledku průzkumu, jak tráví děti volný čas, který proběhl u dětí ve věku 10–15 let, bylo zjištěno, že způsob trávení volného času se u těchto dětí dělí do pěti oblastí:

1. počítače a hudba – (internet, chatování, počítačové hry, filmy a poslech hudby),
2. intelektuální činnost – (četba knížek, četba časopisů, návštěvy knihoven, učení a jiné než sportovní a zájmové kroužky),
3. neorganizovaná činnost – (návštěvy kamarádů, sport mimo kroužky, sledování televize),
4. orientace na spotřebu – (návštěva fastfoodů, nakupování, návštěva kina),
5. sport a kroužky – (sportovní kroužky/oddíly, sport mimo kroužky a jiné zájmové kroužky) (Bocan a kol., 2011, s. 76).

Podle výzkumu nejsilnější věkovou skupinou dětí, která navštěvuje nějaké kroužky a oddíly, jsou děti ve věku přibližně 9–12 let. Mladších dětí chodí do kroužků méně, protože některé aktivity pro ně nejsou ještě vhodné, nebo se samy (či jejich rodiče) pro nějaký kroužek ještě nerozhodly, naopak starší děti od 13–14 let kroužky začínají z nejrůznějších důvodů opouštět. Nejčastěji je to způsobeno obdobím jejich osobnostního vývoje a nástupem puberty (Bocan, 2012).

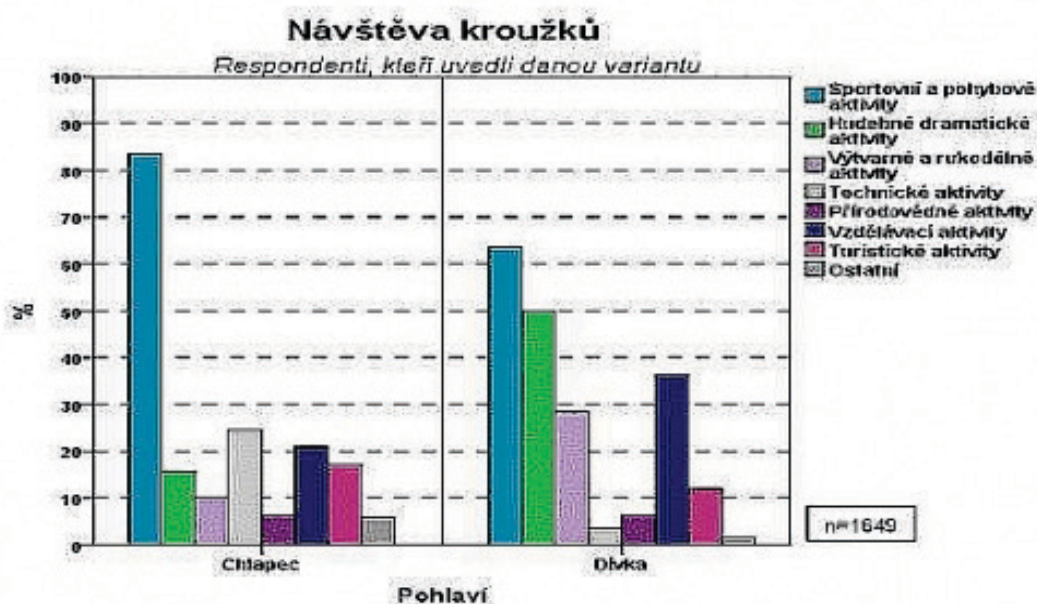
Do volnočasových aktivit dětí není nutné investovat značné množství finančních prostředků. Jde především o to, aby společně strávený volný čas posílil rodinné vztahy a citové potřeby dětí. Děti potřebují lásku, řád a vzory, s nimiž by se mohly ztotožňovat. Rodina pak potřebuje širší soudržnost a okruh dobrých přátel (MŠMT, 2002, s. 10).

„Zaměření volnočasových aktivit sice nesouvisí příliš s věkem, ale když rozdělíme děti podle pohlaví, určité rozdíly zjistíme. Chlapci se oproti dívkám v daleko větší míře věnují sportům, dále pak aktivitám technickým a turistickým. Dívky oproti chlapcům více navštěvují aktivity hudebně dramatické, vzdělávací a aktivity výtvarné a rukodělné“ (Bocan, 2012).

Prostřednictvím volby volnočasových aktivit může mladý člověk projevit svůj opravdový zájem o nějakou problematiku. Výzkumem bylo zjištěno, že na prvních místech v provozovaných volnočasových aktivitách mládeže najdeme aktivity orientované na *stimulaci* vlastního stavu mysli (hudba, film, počítačové hry) nebo na *komunikaci* s blízkými lidmi (schůzky s přáteli, komunikace mobilem, e-mailem atd.) (Kaplánek, 2012, s. 148).

Pozitivním zjištěním je, že v České republice přibližně tři čtvrtiny dětí ve věku 6–15 let minimálně jednou týdně tráví volný čas v nějaké organizaci nabízející volnočasové aktivity. Ať už jsou to kroužky (technický, hudebně dramatický, přírodovědný, umělecký, pohybový, vzdělávací atd.), například ve středisku volného času, turistické či sportovní oddíly, v aktivitách organizovaných nestátními neziskovými organizacemi pracujícími s dětmi a mládeží a dalšími subjekty (Bocan, 2012).

Graf č. 1 Výzkum návštěvnosti kroužků u chlapců a dívek

Zdroj: Bocan, 2012

Podle Kaplánka (2012, s. 26) rozlišuje empirický výzkum volného času tzv. *měkké volnočasové aktivity*, které se staly samozřejmostí a uskutečňují se bez zvláštní koncentrace a zájmového zaměření (např. poslech rozhlasu, hudby nebo televize), a *tvrdé volnočasové aktivity*, které jsou aktivnější a jsou výsledkem vědomé volby, jako např. sport.

Výzkum TIMSS ukazuje, jak tráví svůj volný čas žáci 8. ročníku základní školy v různých zemích. Hodnoty v tabulce č. 1 udávají průměrný čas (v hodinách denně) věnovaný různým aktivitám.

Tabulka č. 1 Výzkum trávení volného času žáků 8. ročníku základní školy v různých zemích

Země	Sledování televize	Počítačové hry	Hry a povídání s přáteli	Domácí práce	Sportování	Četba knih
Dánsko	2,2	0,7	2,8	1,1	1,9	1,0
Rakousko	1,9	0,6	2,9	0,8	1,9	0,8
Maďarsko	3,0	0,7	2,3	2,0	1,7	1,2
Švýcarsko	1,3	0,4	2,4	1,0	1,8	0,8
Německo	1,9	0,7	3,5	0,9	1,7	0,7
USA	2,6	0,8	2,5	1,2	2,2	0,7
ČR	2,6	0,6	2,9	1,3	1,9	1,0

Zdroj: Pávková a kol., 2002, s. 14

Hlavními místy, kde dochází k realizaci výchovného zhodnocení volnočasových aktivit jsou příroda, prostředí, prostory a zařízení v obcích, městech a regionech. Pobyt v přírodě má jednorázovou i pravidelnou frekvenci, je krátkodobý nebo dlouhodobý - od vycházek, stálých táborů, až po dlouhodobé výpravy. Aktivity v přírodě podporují fyzickou i psychickou zdatnost, rozšiřují znalosti o přírodě a člověku, sledují vliv civilizace na přírodu a uskutečňují její ochranu. Vytvářejí pozitivní vztah člověka k přírodě a kultivují mezilidské vztahy. Mezi využívané prostředí, prostory a zařízení patří např. ulice, náměstí, proluky městské zástavby, parky, zahrady, historická místa i rekreační zóny města. Toto prostředí a prostory jsou využívány ke sportovním i kulturním akcím (Hájek a kol., 2008, s. 16–22).

Volnočasové aktivity jsou ovlivněny biologickým zráním člověka a odráží se v nich dosažené úrovně sociálního, mentálního a psychického zrání. Zároveň jsou stimulem dalšího zrání jedince a jeho posunem v hodnotové orientaci. Realizování zájmů a potřeb dětí a mládeže prostřednictvím volnočasových aktivit patří do sociálního učení (Kraus a kol., 2001, s. 166).

Podle Hájka a kol. (2008, s. 11) obsahy i způsoby volnočasových aktivit diferencují, svým vlivem a dosahem pronikají mezi všechny příslušníky společnosti. Stále patrněji jsou východiskem všestranného rozvoje osobnosti, formování společenských vztahů a utváření dalších předpokladů pro uplatnění v dospělosti. Takto se stávají celoživotní dimenzí celé populace.

V současné době aktivity volného času stále častěji překračují hranice tradičního vymezení výchovy vzdělávání dětí a mládeže a pronikají do dalších oblastí jejich života. V tomto směru je velmi významná sféra zdravotní a sociální, kde jde především o děti a mladé lidi trpící různými formami znevýhodnění. V jejich působení nachází své místo např. relaxace a emocionální vyžití, kompenzace tělesných nebo psychických nedostatků a zejména zvyšování důvěry ve vlastní síly, které napomáhá ke zdravotní a sociální rehabilitaci a k návratu do normálního života (Hofbauer, 2004, s. 95).

V podkapitole nazvané *Zájmové činnosti*, je rozepsané dělení volnočasových aktivit a také, kde se volnočasové aktivity uskutečňují a co jsou to zájmové činnosti. Je zde také tabulka z výzkumu, jak tráví svůj volný čas žáci 8. ročníku základní školy v různých zemích a graf návštěvnosti kroužků u chlapců a dívek.

2.3 Jak využívají žáci média ve volném čase

V této kapitole se dozvíme, jak působí média na mládež a jak ji mohou ovlivňovat, že život mládeže v dnešní době probíhá do určité míry ve virtuální realitě a jaký to má vliv na jejich psychický a sociální vývoj.

S médii se děti a mládež setkávají v rodině, škole i ve volném čase každý den. Média mohou dnes děti využívat již v předškolním věku. Média zprostředkovávají dětem i mladým lidem informace o světě dospělých i vrstevnících, uspokojují a rozvíjejí jejich zájmy, inspirují je pro nové způsoby oddechu a zábavy, jejich prostřednictvím prožívají chvíle napětí, dobrodružství nebo radosti, dosáhnou-li stanoveného cíle. Někdy se na mediální tvorbě příslušníci mladé generace i sami podílejí. Takto se vytvořila nová, významná oblast zájmové činnosti, jejíž rozvoj lze do budoucna předpokládat (Hofbauer, 2004, s. 129).

V dnešní době život mládeže do značné míry probíhá v mediální a virtuální realitě. Doposud převažoval přirozený svět, do něhož mediální a virtuální realita postupně pronikala, v současnosti se již děti rodí do světa, který je z velké části vytvářen mediálně a virtuálně. Jejich psychický a sociální vývoj, sociální zrání probíhá v takto pozměněném světě. Od narození mají média vedle rodiny významný vliv na vývoj jedince (Sak, 2006).

Ve své publikaci uvádí Hájek a kol. (2003, s. 98), jak důležitou součástí života a aktivit volného času dětí a mládeže se stala tradiční i nová elektronická média, jež se zde uplatňují v nebývalém rozsahu, s velkou razancí a účinností. Jsou individuálně i hromadně využívána k realizaci volného času, který mezi nimi působí bezprostředně i zprostředkovaně, v rámci země i v širokém mezinárodním měřítku.

Děti se o počítač zajímají již v předškolním věku. Do tří let se však doporučuje pracovat s ním jen několik málo minut, postupně zařazovat jednoduché hry, např. sestavovat puzzle nebo plnit jiné jednodušší úkoly v rozsahu nepřekračujícím 15–20 minut. Používat internet by měly zkusit až děti školního věku, kdy již mohou provádět více činností – kromě běžných počítačových her to jsou např. internetové znalostní soutěže pro mládež, dětská seznamka prostřednictvím e-mailu nebo informace poskytující zábavu jednotlivcům, zájmovým kroužkům nebo členům sdružení (Hofbauer, 2004, s. 129).

Také roste zájem o internet jako celosvětovou počítačovou síť informačních služeb, která se uplatňuje i ve volném čase a pro volný čas, umožňuje podstatně rozšiřovat okruh znalostí, mezilidskou komunikaci a zaváděním internetu do škol vzrůstá jeho všeobecné uplatnění (Hájek a kol., 2003, s. 100).

Z hromadných sdělovacích prostředků je to právě internet, který zaznamenává nejrychlejší rozvoj. Jeho možnosti ať už informační nebo vzdělávací jsou takřka neomezené, jeho využití mnohostranné (Kraus a kol., 2001, s. 61).

Masová média (především televize a rozhlas) ohrožují postoje a chování nejmladší generace a to především nezodpovědností některých tvůrců jejich programů. Uvědomujeme si, že v současné době dochází vlivem těchto nevhodných programů k masivní devalvaci hodnot a ke ztrátě mravní zodpovědnosti. Méně si už však uvědomujeme, že jsme také svědky otupování a deformování estetického citění a vkusu (Kraus a kol., 2001, s. 70–71).

Tlak médií na děti, které se s nimi každodenně setkávají, je velký. Média dětem ukazují nereálné vzory a jen málokteré je tak silné, aby se těmto vlivům ubránilo. Společnost Factum Invenio provedla výzkum, který proběhl mezi dvanáctiletými dětmi, a podle jejich výsledků by na sobě něco změnilo téměř 85 % dívek. Dvě pětiny dívek si myslí, že štíhlá postava je důležitá pro to, aby byli lidé v životě šťastní (Novinky.cz, 2008).

Z výzkumu vyplývá, že dívky častěji než chlapci využívají různých rad a informací z časopisů. Téměř čtvrtina dívek často využívá rad a informací týkajících se účesů a líčení, každá pátá se nechá často inspirovat módou a oblečením a 16 % dívek se zajímá o rady týkající se vztahů s rodiči a příbuznými. Rad ohledně ideální postavy a různých diet využívá alespoň někdy 46 % dívek, často pak tyto rady využije 7 % (Novinky.cz, 2008).

Podle Hofbauera (2004, s. 136) je důležité, aby se uživatelé učili média využívat vhodně a v přiměřeném rozsahu se záměrem naučit se v nich nacházet potřebné informace a pozitivní podněty ke své činnosti. Na toto je třeba brát zřetel i proto, že média ve volném čase dětí a mládeže působí také nežádoucími vlivy, ať vznikají v širším společenském kontextu, ve volném čase nebo přímo ve sféře médií.

Sledování televize je nejčastější činnost, kterou provádějí děti doma ve volném čase. Výzkum mezi dětmi na základních školách ukázal, že více než 90 % žáků se na ni dívá několikrát do týdne. Denně se na televizi dívají přibližně tři čtvrtiny dětí, téměř pětina z nich přes 2 hodiny denně. Bylo také zjištěno, že školáci, jejichž rodiče mají nižší vzdělání, tráví u televize více času (Bartůňková, 2012).

Podle Hofbauera (2004, s. 129) lze rozlišit různé formy vztahu mezi mladými lidmi a médii:

- děti a mládež se stávají předmětem zájmu médií určených dospělým – média mluví o dětech,
- setkávají se s nimi jako uživatelé (čtenáři, posluchači, diváci) – média mluví k dětem,
- děti samy se podílejí autorsky, organizačně nebo technicky na mediální tvorbě – děti mluví prostřednictvím médií.

Média mají vliv na spoluutváření duchovního světa a hodnotové struktury každého z nás. Přesvědčují děti i mládež o své nepostradatelnosti a jedinečnosti a tím posilují jejich identitu. Jestliže se stanou masmédia (především počítače a internet) náhražkou skutečného života, pak v případě virtuální reality, nahrazují skutečnost a mnohdy se zdá, že i beze zbytku (Kraus a kol., 2001, s. 73).

V budoucnosti zřejmě nebude hlavní problém v nedostatečném přístupu k informacím, nýbrž spíše v jejich množství, rozptýlenosti a malé užitečnosti. Mediální výchova dětí a mladých

lidí, která i zahrnuje potřebu učit se jejich vhodnému využívání, být aktivní a současně odolný vůči manipulaci, nabývá v současné době na významu (Hofbauer, 2004, s. 138).

V mediální výchově, která je od září na základních školách povinná, se školáci učí například přemýšlet o tom, jak média ovlivňují jejich volný čas a jejich názory na svět. Učí se vytvářet také vlastní časopisy nebo reklamy. Pro učitele je výuka mediální výchovy často novinkou. Zatímco v zahraničí má mediální výchova již tradici, v Česku je bohužel zatím jen několik projektů, které by učitelům s výukou pomáhaly (Novinky.cz, 2008).

V poslední kapitole jsme se dozvěděli, jak média ovlivňují mládež, jak vliv médií může být nebezpečný, jaké rozlišujeme formy vztahu mezi mladými lidmi a médii a také to, jak důležitá je mediální výchova u žáků základních škol.

Shrnutí teoretické části

Teoretická část mimo jiné obsahuje vymezení pojmu volný čas a porovnání názorů předních autorů na toto téma. Dále jsme se zde seznámili s pojmy výchova ve volném čase a pedagogika volného času a jak jsou tyto pojmy blízké výchově mimo vyučování. Další kapitola pojednává o specifických funkcích volného času, co patří mezi základní funkce a jak jsou důležité pro vývoj a výchovu člověka. Dále jsme se dozvěděli, že cílem výchovy je vybavovat děti vědomostmi, dovednostmi, postoji a schopnostmi odolávat nástrahám. V kapitole *Zařízení pro trávení volného času*, je porovnána celá řada subjektů, které se podílejí na výchově ve volném čase. Je zde také rozepsané dělení volnočasových aktivit a kde se tyto aktivity uskutečňují. Poslední kapitola pojednává o médiích, jak působí na mládež a jak ji ovlivňují.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 Výzkum volného času žáků ZŠ

3.1 Cíl empirické části práce

Cílem empirické části práce bude zjistit, jaké jsou možnosti trávení volného času žáků základní školy v obci Radomyšl, jakým způsobem žáci tráví volný čas a jaké jsou jejich názory na možnosti trávení volného času.

Ve své práci se zaměřím na dvě výzkumné otázky:

1. Jaké jsou možnosti trávení volného času žáků 2. stupně ZŠ Radomyšl?
2. Jakým způsobem žáci 2. stupně ZŠ Radomyšl tráví volný čas a jaké jsou jejich názory na možnosti trávení volného času?

3.2 Volnočasové aktivity v obci Radomyšl

Základní škola, kde jsem prováděl výzkum, se nachází v obci Radomyšl, která má v současné době 1 260 obyvatel a je vzdálena 7 km od okresního města Strakonice. V roce 2013 oslavila ZŠ Radomyšl čtyřicet let od doby, kdy začala pravidelná výuka v nové budově.

Základní školu v Radomyšli navštěvují nejen místní děti, ale dojíždějí sem i děti ze 14 přilehlých obcí. Ve školním roce 2014/2015, kdy jsem zde prováděl výzkum, navštěvovalo tuto školu 160 žáků.

Základní škola nabízí svým žákům různé možnosti trávení volného času včetně zájmových kroužků, jako jsou např. florbal, dovedné ruce, hra na kytaru, hravé učení, paličkování, fotbal, atletika, literárně dramatický kroužek, pohybová výchova a další. Škola má svoji vlastní tělocvičnu a malou posilovnu, které může navštěvovat i široká veřejnost. Těsně vedle školy se

nachází tenisové kurty a vyasfaltované hřiště, dále je tady dětské hřiště, kde mohou děti využívat prolézačky, houpačky, pískoviště a skluzavky.

V obci je možno navštěvovat i další sportovní kroužky a oddíly, např. nohejbal, který zde má velkou základnu, dále pak volejbal, atletický kroužek nebo tenisový klub. Je zde i několik spolků, které může mládež navštěvovat, např. sbor dobrovolných hasičů, tělovýchovná jednota Sokol, divadelní spolek, pěvecký sbor sv. Martina a další.

Výhodou Radomyšle je malá vzdálenost od okresního města Strakonice, kde mohou děti a mládež navštěvovat další kroužky nebo sportovní oddíly.

Z vyhodnocení dotazníku a z internetových stránek města Strakonice (www.strakonice.eu) jsem zjistil, že mezi strakonické sportovní oddíly, které mohou děti navštěvovat, patří např. basketbal, biatlon, florbal, fotbal, cyklistický oddíl, jezdeckví, krasobruslení, lední hokej, lyžování, letecké modelářství, tenis, potápění, rybaření, kanoistika, taneční klub a mnoho dalších. Děti zde také navštěvují ZUŠ a DDM, které nabízejí mnoho zájmových aktivit. Další volnočasové organizace, které sídlí ve Strakonících a nabízejí svoji činnost, jsou například kynologický klub, svaz ochránců přírody, svaz včelařů, Junák a další.

3.3 Dotazníkové šetření

Pro svůj výzkum jsem použil metodu kvantitativního výzkumu. K získání potřebných dat bylo použito dotazníkové metody. Dotazník (viz. příloha č. 6.2) byl zcela anonymní a skládal se ze 13 jednoduchých otázek a jedné tabulky, do které respondenti zapisovali doplňující údaje. Na většinu otázek odpovídali respondenti zaškrtnutím některé z nabízených možností. Můj výzkum se týkal pouze žáků druhého stupně ZŠ Radomyšl, kterých na tuto školu dochází celkem 59. Dotazníky byly žákům rozdány prostřednictvím třídních učitelů. Vyplněných dotazníků jsem zpět obdržel 54. Pouze 5 dotazníků zůstalo nevyplněných, neboť tyto žáci byli z různých důvodů v tuto dobu nepřítomni na vyučování. Celkem tedy otazníky vyplnilo 92% oslovených žáků druhého stupně. Věkové rozmezí žáků, kteří obdrželi a odevzdali vyplněné dotazníky, se pohybovalo mezi 12–16 lety. Pro lepší znázornění výsledků dotazníkového šetření jsem použil výšečové grafy.

3.4 Výsledky dotazníkového šetření

Rozdělení respondentů podle pohlaví

Výzkumu se zúčastnilo celkem 54 žáků druhého stupně ZŠ Radomyšl, z tohoto počtu bylo 27 děvčat (50%) a 27 chlapců (50%).

Graf č. 2 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Navštěvovanost kroužků

Z odpovědí na otázku č. 2 - *Pokud chodíš do kroužku, jaký to je?* jsem zjistil, že z 54 oslovených žáků jich alespoň jeden kroužek navštěvuje 45 (83%) oproti tomu 9 (17%) žáků nevedlo v dotazníku žádný kroužek.

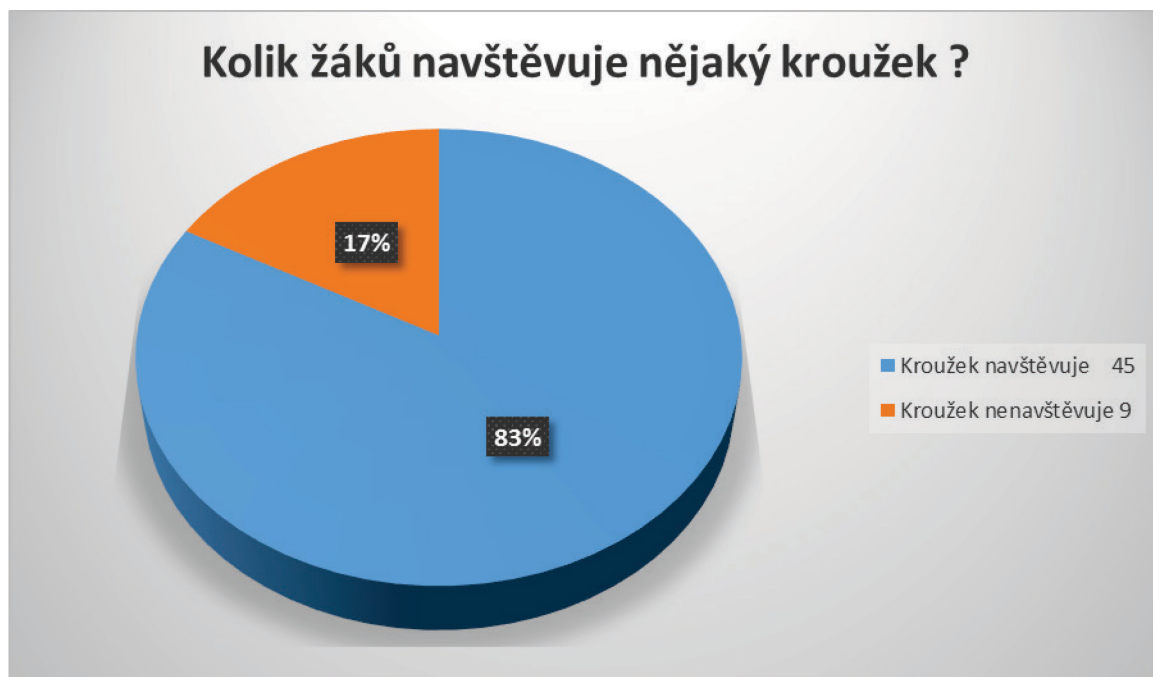
Z výzkumu M. Bocana a kol. (2011, s. 102) vyplynulo, že alespoň jednou týdně navštěvuje nějakou volnočasovou aktivitu 74% dotázaných dětí.

Z internetového dotazníkového šetření vyplývá, že 58% dětí navštěvuje alespoň jeden kroužek a u dětí ve věku 10–15 let je to dokonce 65% (www.neninamtojedno.cz).

Podle výzkumu českého zdravotnického fóra (www.czf.cz) ubývá u žáků s rostoucím věkem zájem o návštěvu nějakého kroužku. Ve 12 letech navštěvuje kroužky 75% dětí, zatímco v 15 letech je to už jenom 58%.

Porovnáme-li návštěvnost kroužků u žáků ZŠ Radomyšl s výsledky výzkumu jiných autorů, jsou na tom žáci místní školy mnohem lépe. Výsledky mého průzkumu mohou být trochu zkreslené, neboť byl použit menší výzkumný vzorek.

Graf č. 3 Navštěvovanost kroužků

Druhy navštěvovaných kroužků

Dotazovaní žáci uvedli jako nejčastěji navštěvované především sportovní oddíly a kroužky, mezi něž patří fotbal, florbal, nohejbal, basketbal, vodácký kroužek, jóga, vodní pólo a fitness. Na druhém místě v návštěvnosti jsou hudební kroužky, kde je nejvíce zastoupena hra na kytaru, keyboard a dechové nástroje. Dále následují taneční kroužky. V kategorii „jiné kroužky“ uváděli žáci paličkování, sbor dobrovolných hasičů, jezdecký kroužek a doučovací kroužek. Nejméně navštěvované jsou jazykový, pěvecký a výtvarný kroužek.

Podle výzkumu, který prováděl M. Bocan a kol. (2011, s. 103) ohledně zaměření kroužků a oddílů, jsou nejvíce navštěvované sportovní oddíly, dále pak následují hudební a výtvarné kroužky.

Porovnáme-li výzkumy ohledně zaměření kroužků, jsou na tom žáci ZŠ Radomyšl podobně jako žáci z výzkumu prováděného M. Bocanem. Na prvním místě jsou jednoznačně sportovní oddíly a kroužky a druhé nejvíce navštěvované jsou hudební kroužky.

Graf č. 4 Jaké kroužky žáci navštěvují

Četnost účasti na kroužku

K vyhodnocení odpovědí na otázku č. 3 - *Jak často navštěvují kroužky* jsem použil tabulku, protože většina dětí navštěvuje i více kroužků týdně s různou frekvencí návštěv. Z tabulky vyplývá, že nejčastěji jsou kroužky navštěvovány 1x týdně. Více než 3x týdně navštěvuje kroužky pouze 7 dětí z celkového počtu 45 dětí, které navštěvují nějaký kroužek.

České zdravotnické fórum (www.czf.cz) ve svém výzkumu uvádí, že kluci ve věku 10 let chodí na kroužky v průměru 3x týdně, v 15 letech chodí už ale jenom 2x týdně. U děvčat je tento pokles z 2–3x týdně na 1–2x týdně.

Tabulka č. 2 Kolikrát týdně navštěvují děti nějaký kroužek

Kolikrát týdně je kroužek navštěvován?				
	1x týdně	2x týdně	3x týdně	více než 3x týdně
sportovní	16 dětí	10 dětí	5 dětí	6 dětí
hudební	4 děti	3 děti	4 děti	1 dítě
taneční	4 dětí	3 děti	1 dítě	-----
jazykový	4 děti	-----	-----	-----
výtvarný	1 dítě	-----	1 dítě	-----
pěvecký	2 děti	-----	-----	-----
doučovací	-----	2 děti	-----	-----
SDH	1 dítě	-----	-----	-----
paličkování	1 dítě	-----	-----	-----

Prostředí kde kroužky probíhají

Jako nejčastěji uváděné prostředí, kam respondenti docházejí na kroužky, byla označena škola. Mezi školy patří jak základní škola, tak i umělecká škola. Na druhém místě byly sportovní oddíly, které v dotazníku uvedlo 24% žáků. Na třetím pomyslném místě, které označilo 21% respondentů, se umístil DDM. Mezi jiné organizace, kde žáci navštěvují své kroužky a které uvedla 4% respondentů, patří například kulturní dům nebo sbor dobrovolných hasičů. Nikdo z respondentů v dotazníku neoznačil možnost c) ani možnost d), což byly organizace Pionýr a Junák.

Graf č. 5 Prostředí kde kroužky probíhají

Hlavní příčiny neúčasti na žádném kroužku

Na otázku č. 5 - *Pokud nechodíš na žádný kroužek, co je hlavní příčinou?*, odpovědělo 9 respondentů, kteří nenavštěvují žádný kroužek. Šest žáků jako hlavní důvod neúčasti na žádném kroužku uvedlo nedostatek času. Tři respondenti uvedli, že na žádný kroužek nechodí z důvodu malé nabídky v jejich okolí.

Pro porovnání uvádím výsledky výzkumu, který prováděl M. Bocan s kolektivem (2011, s. 107). Na otázku *Proč děti nenavštěvují kroužky*, uváděli respondenti jako hlavní důvod nezájem, dále to byla nedostupnost kroužků, dalším důvodem byl nedostatek financí a dále pak zákaz rodičů navštěvovat jimi vybraný kroužek.

Podle informací uvedených na www stránkách *Není nám to jedno!* (www.neninamtojedno.cz) je hlavním důvodem, proč děti nenavštěvují nějaký kroužek, především nedostatek času. Dalšími důvody je náročné dojíždění a finanční nákladnost.

Odpovědi respondentů na otázku *Proč nenavštěvují nějaký kroužek* se shodovaly s výsledky jiných výzkumů. Jako hlavní důvod bylo uváděno „málo času“, nebo „špatná dostupnost kroužků“.

Jakým volnočasovým aktivitám by ses chtěl věnovat, kdybys mohl?

V otázce č. 6 - *Jaké volnočasové aktivitě (kroužku, zájmu) by ses chtěl věnovat, kdybys mohl/a* označovali respondenti více možností, jakým aktivitám by se chtěli věnovat ve svém volném čase, kdyby měli možnost. První místo obsadila bojová umění, kterým by se chtělo věnovat 11 dotázaných. Na dalším místě skončila práce s počítačem a práce se zvířaty, kterou shodně označilo 8 dotázaných. Následovaly hra na hudební nástroj, fotografování, atletika, poslech hudby, jízda na koni, cyklistika, tanec (všichni po 6), návštěva kina (5), horolezectví, jazyky, keramika, hokej, tenis (4), krasobruslení (3), mažoretky, turistika, četba, hraní divadla a gymnastika (2).

Tabulka č. 3 Jakým volnočasovým aktivitám by ses chtěl věnovat, kdybys mohl?

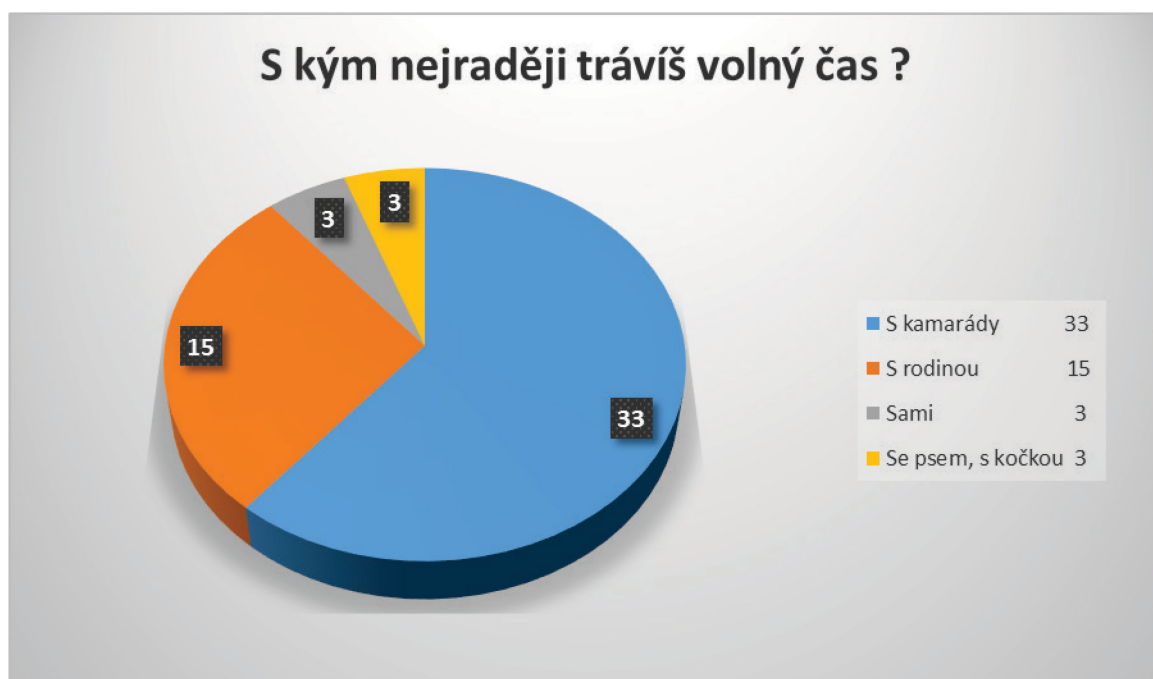
P.č.	Volnočasová aktivita	Počet žáků	P.č.	Volnočasová aktivita	Počet žáků
1.	Bojová umění	11	12.	Horolezectví	4
2.	Práce s PC	8	13.	Jazyky	4
3.	Práce se zvířaty	8	14.	Keramika	4
4.	Hra na hudební nástroj	6	15.	Hokej	4
5.	Fotografování	6	16.	Tenis	4
6.	Atletika	6	17.	Krasobruslení	3
7.	Poslech hudby	6	18.	Mažoretky	2
8.	Jízda na koni	6	19.	Turistika	2
9.	Cyklistika	6	20.	Četba	2
10.	Tanec	6	21.	Hraní divadla	2
11.	Návštěva kina	5	22.	Gymnastika	2

S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

Otázka č. 7 byla doplňovací a nejčastější odpověď, kterou uvedlo 33 respondentů (61%), bylo „s přáteli, kamarády“, následovala odpověď „rodina“, kterou preferuje 15 respondentů (28%). Další možnosti, které žáci uváděli, bylo trávení volného času sám se sebou, tuto možnost upřednostňují 3 respondenti (5,5%) a trávení volného času se psem nebo s kočkou, uvedli také 3 respondenti (5,5%).

Graf č. 6 S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

Kolikrát za týden se ve svém volném čase nudíš?

Na otázku č. 8 - *Kolikrát za týden se ve svém volném čase nudíš?* odpověděla k mému příjemnému překvapení drtivá většina žáků, že se skoro vůbec nenudí. Jedenáct respondentů napsalo, že se vůbec nenudí, 1x týdně se nudí 10 respondentů, 2x týdně odpovědělo 12 respondentů, 9 respondentů se nudí 3x týdně, 4x týdně se nudí pouze 3 respondenti, 5x týdně 2 a 6x týdně se nudí pouze 1 respondent. Nudu zažívají 7x týdně nebo vícekrát týdně shodně 3 respondenti.

Podle výzkumu Bocana a kol. (2011, s. 110) se necelá polovina respondentů (46 %) ve svém volném čase vůbec nenudí a 7% respondentů se nudí často. Z jeho výzkumu dále vyplynulo, že pocit nudy nesouvisí s pohlavím dítěte ani s jeho věkem.

Podle projektu *Není nám to jedno!* (www.neninamtojedno.cz), který ve svém výzkumu uvádí, že každoročně klesá počet dětí, které se nudí denně. Dnes jsou to pouze 4%, které se nudí denně. Minimálně jednou týdně se nudí 44% dětí a 52% zažívá nudu pouze několikrát do měsíce.

Při srovnání výsledků výše uvedených výzkumů se odpovědi respondentů v mnou provedeném šetření mírně lišily od ostatních výzkumů. Žáci ZŠ Radomyšl se nudí o trochu více. Výsledek může být ale zkreslen v závislosti na malém výzkumném vzorku.

Tabulka č. 4 Kolikrát za týden se ve svém volném čase nudíš?

Kolikrát týdně	Počet žáků
Nenudí se vůbec	11
Nudí se 1x týdně	10
Nudí se 2x týdně	12
Nudí se 3x týdně	9
Nudí se 4x týdně	3
Nudí se 5x týdně	2
Nudí se 6x týdně	1
Nudí se 7x týdně	3
Nudí se více než 7x týdně	3

Kolik hodin denně tráví děti u počítače ve všedních dnech?

Odpovědi na tuto otázku byly stejně pozitivní jako odpovědi na předchozí otázku. Nadpoloviční většina žáků uvedla, že denně tráví u počítače maximálně 2 hodiny. Vzhledem k tomu, že v dnešní době mládež používá počítače nejen k hraní her a ke komunikaci s okolím, ale také ke studiu, tak jsou tyto výsledky potěšující. Že u počítače tráví maximálně 1 hodinu denně uvedlo 21 žáků, 16 žáků sedí u počítače 1–2 hodiny, 7 žáků napsalo 2–3 hodiny, 1 z oslovených žáků tráví u počítače 4–5 hodin denně a 9 žáků odpovědělo, že u počítače tráví více než 5 hodin denně.

Z Bocanova (2011, s. 96–97) výzkumu vyplývá, že z dotazovaných dětí ve věku 13–15 let se denně k internetu připojuje do 30 minut jen 19%, naopak 90 minut a více tráví u internetu 39% respondentů. Čas strávený u internetu o víkendu ještě narůstá, neboť děti mají více volna. Do 30 minut se připojuje pouze 7% dětí ve věku 13–15 let, ale nad 90 minut je to už 67% dětí.

Z dotazníkového šetření na [www stránkách *Není nám to jedno!*](http://www.neninamtojedno.cz) (www.neninamtojedno.cz) vyplývá, že 30% dětí tráví u počítače více než hodinu denně. U dětí starších 12 let je to dokonce 50%.

Podle výzkumu českého zdravotnického fóra (www.czf.cz) už jen třetina žáků ve věku 15 let tráví u počítače méně než 3 hodiny denně. A dokonce necelých 20% jich tráví u počítače více než 6 hodin denně.

Srovnáme-li výše uvedené výsledky výzkumů zjistíme, že jsou si velice podobné. Srovnatelné jsou i výsledky mnou provedeného výzkumu.

Tabulka č. 5 Kolik hodin denně strávíš u počítače ve všedních dnech?

Množství času	Počet žáků
30 min – 1h	21
1h -2h	16
2h – 3h	7
3h – 4h	0
4h – 5h	1
5h - více	9

Kolik hodin denně tráví děti u počítače o víkendu?

V tabulce č. 6, která nám ukazuje, kolik času tráví žáci u počítače o víkendu, je vidět nárůst oproti času tráveného u počítače v týdnu. Z grafu je patrné, že žáci mají více volného času, tudíž více času na počítač. Do jedné hodiny denně tráví u počítače 16 žáků, 1–2 hodiny se věnuje činnosti na počítači 10 žáků, 2–3 hodiny také 10 žáků, 3–4 hodiny sedí u počítače 3 žáci, 6 žáků stráví u počítače 4–5 hodin a více jak 5 hodin denně o víkendu tráví 9 žáků.

Tabulka č. 6 Kolik hodin denně strávíš u počítače o víkendu?

Množství času	Počet žáků
30 min – 1h	16
1h -2h	10
2h – 3h	10
3h – 4h	3
4h – 5h	6
5h - více	9

Proč nemůžeš využít svůj volný čas jak si sám/a přeješ?

Na otázku č. 11 - *Můžeš využít svůj volný čas jak si sám/a přeješ?* odpovědělo z celkového počtu 54 respondentů 9 respondentů záporně. Na otázku č. 12. - *Co nebo kdo ti v tom brání,* která na předchozí otázku navazovala, odpovědělo 5 respondentů, že ve využití volného času, jak si sami přejí, jim brání rodiče. Tři respondenti označili jako důvod čas a školu a 1 respondentovi brání zdravotní důvody.

Co by se mělo změnit, aby byl kroužek pro tebe lepší?

Na poslední otázku - *Co by se mělo ve tvé škole, domu dětí, oddílu či kroužku změnit, aby byl pro tebe lepší?* mohli žáci zaškrtnout více možností. Na tom, že by se nemělo měnit nic, se shodlo 17 žáků. Další nejčastěji zastoupené odpovědi byly „lepší vybavení“ (13 žáků) a „kroužek by měl být vícekrát týdně“ (také 13 žáků). Se stejným počtem dále následovaly odpovědi „více kroužků“ (4 žáci) a „lepší vedoucí nebo pedagog“ (4 žáci), 3 žáci by si přáli otevřít kroužek na celé odpoledne a 2 žáci by chtěli více her a soutěží.

Tabulka č. 7 Co by se mělo změnit, aby byl kroužek pro tebe lepší?

Co by se mělo změnit	Počet žáků
Nic	17
Lepší vybavení	13
Kroužek vícekrát týdně	13
Více kroužků	4
Lepšího vedoucího nebo pedagoga s většími znalostmi a zájmem o kroužek	4
Otevřít kroužek na celé odpoledne	3
Přidat více soutěží, her či olympiád	2

4 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo vymezit pojmy a poznatky týkající se volnočasových aktivit žáků 2. stupně Základní školy Radomyšl. V teoretické části jsem se zabýval základními pojmy, jakými jsou volný čas a volnočasové aktivity, výchova mimo vyučování, její funkce a cíle a další pojmy s tímto spojené.

V praktické části bakalářské práce bylo hlavním úkolem zjistit pomocí dotazníkového šetření, jaké jsou možnosti trávení volného času žáků 2. stupně ZŠ Radomyšl, jakým způsobem tráví žáci svůj volný čas a jaké jsou jejich názory na možnosti trávení volného času. Výzkum byl proveden ve školním roce 2014/2015 na druhém stupni Základní školy v Radomyšli a k šetření bylo použito anonymního dotazníku.

Z výsledků šetření vyplývá, že 83% respondentů navštěvuje alespoň jeden kroužek. V porovnání se zveřejněnými výzkumy jiných autorů jsou na tom žáci Základní školy v Radomyšli mnohem lépe.

Pokud se týká zaměření kroužků, jsou na tom místní žáci podobně jako žáci v jiných výzkumech realizovaných v rámci ČR. Na prvním místě jsou jednoznačně sportovní kroužky a oddíly a druhé nejvíce navštěvované jsou pak hudební kroužky.

Při porovnání výsledků mého šetření s výsledky jiných výzkumů ohledně množství času tráveného u počítače jsem zjistil s ohledem na mnou zkoumaný malý výzkumný vzorek, že výsledky jsou hodně podobné.

V odpovědích na otázku *Proč nenavštěvují nějaký kroužek* se moji respondenti také shodují s výsledky jiných podobných výzkumů. Jako hlavní důvody uváděli především „málo času“, nebo „špatnou dostupnost kroužků“.

V otázce *Kolikrát týdně se ve svém volném čase nudíš* jsem ve svém šetření zaznamenal ve srovnání s jinými výzkumy mírný nárůst. Žáci ZŠ Radomyšl se buď více nudí, nebo je to opět zapříčiněno malým výzkumným vzorkem.

Při celkovém srovnání mého šetření s jinými výzkumy jsem zjistil, že výsledky jsou si velmi podobné a že žáci 2. stupně ZŠ Radomyšl se nijak výrazně neodlišují.

Přínosem tohoto výzkumu pro praxi je zjištění, jak tráví žáci svůj volný čas, jaké kroužky jim v jejich okolí chybí a co by se mělo změnit, aby pro ně byly kroužky lepší, zajímavější a atraktivnější. Tento způsob zpětné vazby se jeví jako vhodné mapování zájmů dítěte.

V případě zájmu můžeme předat výsledky výzkumu kompetentním osobám jak na ZŠ Radomyšl, tak na místním obecním úřadě. Na základě zjištěných údajů je možné zaměřit se na aktivity, které mají děti v oblibě. Oslovit vedoucí kroužků a oddílů a přednést jim návrhy na zlepšení. Kvalitní trávení volného času je důležité pro ideální rozvoj dítěte.

Všechny tyto závěry můžeme využít pro rozšiřování, zkvalitnění a zpestření volnočasových aktivit jak v základní škole, tak v obci.

5 Seznam použité literatury a zdrojů

BOCAN, Miroslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Adam SPÁLENSKÝ. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let*. Národní institut dětí a mládeže ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání, 2011, 173 s.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, 105 s. Texty pro distanční studium. ISBN 80-7290-128-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

HOFBAUER, Břetislav. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010, 164 s. Opuscula (Jihočeská univerzita), sv. 6. ISBN 978-80-7394-240-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0450-3.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004, 307 s. ISBN 80-223-1930-9.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže: A co má dítě dělat, když nemá co dělat ?*. Praha: Čihák, 2002, 48 s.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001, 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

On-line zdroje:

BARTUŇKOVÁ, Tereza. *Volný čas děti stále častěji tráví u televize, potvrzuje výzkum* [online]. 2012 [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/volny-cas-deti-stale-casteji-travi-u-televize-potvrzuje-vyzkum--1096672

BOCAN, Miroslav. *Metodický portál - inspirace a zkušenosti učitelů: Děti a volný čas – jaké kroužky děti navštěvují?* [online]. 2012 [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/N/14965/DETI-A-VOLNY-CAS---JAKE-KROUZKY-DETI-NAVSTEVUJI.html/>

České zdravotnické fórum: Životní styl žáků základních škol v ČR [online]. Praha, 2013, : 25 [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: http://www.czf.cz/soubory/vyzkum_zsz/czf_pruzkum_zaku.pdf

Není nám to jedno!: Jak dopadl průzkum mezi dětmi [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://www.neninamtojedno.cz/jak-dopadl-pruzkum/>

Novinky.cz: Školy učí žáky porozumět vlivu médií [online]. 2007 [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/vzdelavani/125824-skoly-uci-zaky-porozumet-vlivu-medii.html>

Novinky.cz: Média ovlivňují děti a jejich vnímání krásy [online]. 2008 [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/deti/154256-media-ovlivnuji-deti-a-jejich-vnimani-krasy.html>

SAK, Petr. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky: referát přednesený na mezinárodní konferenci O výchově a volném čase, Brno 15. - 16. 6. 2006 - See more at: <http://blisty.cz/art/29205.html#sthash.LgrvcbAi.dpuf>. *Britske Listy* [online]. : 1 [cit. 2015-12-27]. ISSN 1213-1792. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/29205.html>

Strakonice: informační centrum [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://www.strakonice.eu/content/informacni-centrum>

6 Přílohy

6.1 Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1 Výzkum návštěvnosti kroužků u chlapců a dívek

Graf č. 2 Rozdělení respondentů podle pohlaví

Graf č. 3 Návštěvovanost kroužků

Graf č. 4 Jaké kroužky žáci navštěvují

Graf č. 5 Prostředí kde kroužky probíhají

Graf č. 6 S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

Tabulka č. 1 Výzkum trávení volného času žáků 8. ročníku základní školy v různých zemích

Tabulka č. 2 Kolikrát týdně navštěvují děti nějaký kroužek

Tabulka č. 3 Jakým volnočasovým aktivitám by ses chtěl věnovat, kdybys mohl?

Tabulka č. 4 Kolikrát za týden se ve svém volném čase nudíš?

Tabulka č. 5 Kolik hodin denně strávíš u počítače ve všedních dnech?

Tabulka č. 6 Kolik hodin denně strávíš u počítače o víkendu?

Tabulka č. 7 Co by se mělo změnit, aby byl kroužek pro tebe lepší?

6.2 Dotazník

DOTAZNÍK

„Trávení volného času dětí a mládeže“

Dotazník je anonymní. Vybrané odpovědi prosím zakroužkujte nebo doplňte. Můžeš zakroužkovat i více odpovědí.

Jsem: a) chlapec   b) dívka

Je mi: ..... let

Třída: .....

1. Jaké jsou tvé mimoškolní aktivity? (můžeš vybrat více možností)

- a) chodím do kroužku/ů, nebo mám trénink
- b) koukám na televizi
- c) čtu si
- d) učím se
- e) hraji hry na počítači
- f) jsem venku (hraji si s kamarády, procházky, kolo, sport...apod.)
- g) jiné (uveď) .....

2. Pokud chodíš do kroužku, jaký to je?

(navštěvuješ-li více než jeden kroužek, neodpovídej na otázky 2., 3., 4., ale vyplň tabulku na konci dotazníku)

- a) sportovní   b) taneční   c) výtvarný
- d) hudební (hraji na hudební nástroj)   e) pěvecký   g) jazykový
- h) jiný (napiš jaký) .....

3. Jak často tento kroužek navštěvuješ?

- a) 1x týdně   b) 2x týdně
- c) 3x týdně   d) více než 3x týdně

4. Kde tento kroužek probíhá?

- a) škola   b) dům dětí a mládeže   c) Pionýr
- d) Junák   e) sportovní oddíl
- f) v jiné organizaci (napiš v jaké):.....

5. Pokud nechodíš na žádný kroužek, co je hlavní příčinou?

- a) nebaví mě sportovat
- b) rodiče nesouhlasí
- c) nedostatek času
- d) nemáme peníze
- e) v mém okolí je málo možností

6. Jaké volnočasové aktivitě (kroužku, zájmu) by jsi se chtěl/a věnovat, kdybys mohl/a?

- a) mažoretky
- b) turistika, trempování
- c) poslech hudby
- d) krasobruslení
- e) učit se hrát na hudební nástroj
- f) bojová umění
- g) jazyky
- h) práce s počítačem
- ch) četba
- i) fotografování
- j) keramika
- k) jízda na koni
- l) práce se zvířaty
- m) atletika
- n) cyklistika
- o) horolezectví
- p) hokej
- q) fotbal
- r) návštěva kina
- s) hrát divadlo
- t) tenis
- u) gymnastika
- v) modelářství, kutilství
- w) tanec
- x) jiné (napiš co by jsi chtěl/a dělat).....

7. S kým nejraději trávíš svůj volný čas? .....

8. Kolikrát za týden se ve svém volném čase nudíš?

..... (napiš číslicí)

9. Kolik hodin denně strávíš u počítače ve všedních dnech?

- a) 30 minut až 1 hodinu
- b) 1 hodinu až 2 hodiny
- c) 2 hodiny až 3 hodiny
- d) 3 hodiny až 4 hodiny
- e) 4 hodiny až 5 hodin
- f) 5 hodin a více hodin

10. Kolik hodin denně strávíš u počítače o víkendu?

- a) 30 minut až 1 hodinu
- b) 1 hodinu až 2 hodiny
- c) 2 hodiny až 3 hodiny
- d) 3 hodiny až 4 hodiny
- e) 4 hodiny až 5 hodin
- f) 5 hodin a více hodin

11. Můžeš využít svůj volný čas jak si sám/a přeješ?

(nepočítej drobné domácí povinnosti - vynesení koše, mytí nádobí, úklid pokoje)

- a) ano
- b) ne

12. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a NE, co nebo kdo ti v tom brání?

- a) čas a škola   b) zdravotní důvody   c) rodiče
d) nic (prostě se mi nechce)   e) jiný důvod:.....

13. Co by se mělo ve tvé škole, domu dětí, klubu, oddílu či kroužku změnit, aby byl pro tebe lepší?

- a) otevřít kroužek například na celé odpoledne
b) lepší vybavení
c) více kroužků
d) kroužek vícekrát týdně
e) přidat víc soutěží, her či olympiád
f) lepšího vedoucího, pedagoga, který bude mít větší znalosti a hlavně zájem o kroužek, bude mít dobré nápady na činnost v kroužku
g) všechno (kroužek, který navštěvuji, mi vůbec nevyhovuje, nejraději bych chodil/a jinam)
h) nic
i) něco jiného (napíš): .....

Přehled kroužků:
(vyplň jen v případě, že navštěvuješ více než jeden kroužek)

	Zaměření (např. sportovní, taneční, výtvarný ....)	Jak často jej navštěvuješ (kolikrát týdně)	Kde probíhá (např. škola, DDM, sportovní oddíl ...)
1. kroužek			
2. kroužek			
3. kroužek			
4. kroužek			
5. kroužek			